

United Nations Educational, Scientific
and Cultural Organization

(logo)

Veikart for kunstfaglig opplæring

Bygging av kreativ kompetanse for det 21. århundre

Basert på verdenskonferansen for kunst i opplæringen

Lisboa, 6. - 9. mars 2006

Oversatt av Morten Nymoen

Utgitt av Musikk i Skolen

Innhold

Bakgrunn

Den kunstfaglige opplæringens mål

1. Opprettholde menneskerettighetene til utdanning og kulturell deltagelse
2. Utvikle evner og dyktighet hos det enkelte individ
3. Forbedre kvaliteten på opplæringen
4. Støtte uttrykk for kulturelt mangfold

Begrep relatert til kunstfaglig opplæring

1. Kunstområder
2. Tilnæringsmåter til kunstfaglig opplæring
3. Omfang av kunstfaglig opplæring

Grunnleggende strategier for effektiv kunstfaglig opplæring

1. Utdanning av lærere og kunstnere
2. Partnerskap

Forskning på kunstfaglig opplæring samt kunnskapsdeling

Vedlegg: Utdrag fra casestudier

Om begrepsbruk

Originalteksten bruker begrepet "education" i flere ulike sammenhenger. I vår oversettelse har vi brukt begrepet "opplæring" som et generelt begrep. Det har vi gjort for å peke på at denne argumentasjonen dekker alle undervisningstrinn fra førskole til etterutdanning for voksne, samt både formelle og ikke-formelle situasjoner. Begrepet "utdanning" bruker vi i mer formelle sammenhenger. Enkelte steder hvor det omtales praktiske situasjoner har vi også brukt begrepet "undervisning".

Forlaget

Bakgrunn

Veikart for kunstfaglig opplæring er basert på den debatt som foregikk under og etter The World Conference on Arts Education, 6. – 9. mars 2006 i Lisboa, Portugal. Målet er å undersøke hvilken rolle kunstfaglig opplæring har i forhold til behovet for kreativitet og kulturell bevissthet i det 21. århundre. Veikartet vektlegger de strategier som er nødvendige for å introdusere eller støtte kunstfaglig opplæring i læringsmiljøet.

Dokumentet er utformet for å bidra til en felles forståelse for viktigheten av kunstfaglig opplæring og dens grunnleggende rolle i forbedring av opplæringens kvalitet. Veikartet skal bidra til å definere begreper og fastsette hva god praksis er innen kunstfaglig opplæring. Det er ment å fungere som et utviklende referansedokument. Det beskriver konkrete endringer og nødvendige skritt for å arbeide for kunstfaglig opplæring og utdanning og etablere et solid rammeverk for framtidige beslutninger og tiltak. Veikartet har derfor som mål å kommunisere en visjon og utvikle konsensus om viktigheten av kunstfaglig opplæring for bygging og styrking av et samfunn med kulturell bevissthet. Heftet vil oppmuntre til samarbeidende refleksjon og tiltak for å samle nødvendige økonomiske og menneskelige ressurser som kan sikre en mer fullstendig integrering av kunstfaglig opplæring i hele utdanningsløpet.

Det foregår mange debatter om hvilke mål kunstfaglig opplæring kan ha. Debattene leder til spørsmål som:

- Foregår undervisningen i kunstfag utelukkende for sin egen skyld eller kan man betrakte den som et middel til å forsterke læringen i andre fag?
- Bør undervisning i kunstfag foregå bare som eget fag eller med tanke på hele den kunnskapsmassen, de ferdigheter og verdier som kan utledes fra den – eller begge deler?
- Er kunstfaglig opplæring bare for de få som har særskilte talenter i uvalgte fagområder eller er kunstfaglig opplæring for alle?

Dette er fortsatt sentrale problemstillinger for kunstfaglige utøvere, lærere, studenter så vel som de som utformer politikken. Veikartet har til hensikt å gi fyllestgjørende svar på disse spørsmålene og vektlegger at kreativ og kulturell utvikling bør være en grunnleggende del av all opplæring.

Den kunstfaglige opplæringens mål

1. Opprettholde menneskerettighetene til utdanning og kulturell deltagelse

Internasjonale erklæringer og konvensjoner skal sikre at alle barn og voksne har rett til utdanning, til full harmonisk og fredelig utvikling og til deltagelse i kulturelt og kunstnerisk liv. Den grunnleggende logiske begrunnelse for å gjøre kunstfaglig utdanning til en viktig og obligatorisk del av utdanningsplanen i alle land framgår av disse rettighetene.

Kultur og kunst er grunnleggende deler av en fyllestgjørende utdanning som fører fram til full utvikling av individet. Av den grunn er kunstfaglig utdanning en universell menneskerett for alle elever, inkludert de som ofte utestenges fra utdanning, slik som immigranter, kulturelle minoritetsgrupper og mennesker med ulike funksjonshemminger. Disse påstandene reflekteres i følgende erklæringer om menneskerettigheter og om barns særskilte rettigheter.

Verdenserklæringen om menneskerettighetene

Artikkel 22

'Enhver har som medlem av samfunnet ... krav på at de økonomiske, sosiale og kulturelle goder som er uunnværlige for hans verdighet og den frie utvikling av hans personlighet ...'

Artikkel 26

'Undervisningen skal ta sikte på å utvikle den menneskelige personlighet og styrke respekten for menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. Den skal fremme forståelse, toleranse og vennskap mellom alle nasjoner og rasegrupper eller religiøse grupper og skal støtte De Forente Nasjoners arbeid for å opprettholde fred.'

Artikkel 27

'Enhver har rett til fritt å delta i samfunnets kulturelle liv, til å nyte kunst og til å få del i den vitenskapelige framgang og dens goder.'

Konvensjonen angående barns rettigheter

Artikkel 29

'... at barnets utdanning skal ta sikte på: a) Å utvikle barnets personlighet, talenter og mentale og fysiske evner så langt det er mulig ...'

Artikkel 31

'Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre tilgangen på passende og like muligheter for kulturell, kunstnerisk, rekreasjons- og fritidsaktivitet.'

2. Utvikle evner og dyktighet hos det enkelte individ

Alle mennesker har et kreativt potensial. Kunst sørger for miljø og praksis der elevene aktivt kan delta i kreative erfaringer, prosesser og utvikling. Forskningen indikerer at det å introdusere elever til kunstneriske prosesser med elementer fra deres egen kultur inn i utdanningen, dyrker fram en følelse av kreativitet og initiativ, fruktbar fantasi, følelsesmessig intelligens og et moralsk ”kompass”, en evne til kritisk refleksjon, en følelse av autonomi og frihet for tanke og handling hos det enkelte individ. Opplæring i kunst og gjennom kunst stimulerer også utvikling av kognitive ferdigheter, og kan gjøre måten eleven lærer på, samt innholdet i læringen, mer relevant for behovene i det moderne samfunnet.

Utfyllende litteratur om utdanning viser at kunstnerisk erfaring, kjærlighet til og kunnskap om kunst, bidrar til utvikling av unike perspektiver på et bredt felt av fagområder. Dette er perspektiver som ikke kan oppdages ved hjelp av andre utdanningsmessige metoder.

For at barn og voksne fullt ut kan delta i kulturelt og kunstnerisk liv har de behov for gradvis å lære seg å forstå, verdsette og erfare kunstneriske uttrykk som andre medmennesker – de som gjerne kalles kunstnere – utforsker og deler innsikt med i ulike aspekter av eksistens og sameksistens. Da det er et mål å gi alle mennesker like muligheter for kulturell og kunstnerisk aktivitet, er det nødvendig at kunstnerisk opplæring blir en obligatorisk del av utdanningsplanen for alle. Kunstfaglig opplæring bør også være systematisk og gis over flere år idet den innebærer en langsiktig prosess.

Det kunstfaglige bidrar til en utdanning som integrerer fysiske, intellektuelle og kreative egenskaper og muliggjør mer dynamiske og fruktbare forhold mellom utdanningen, kulturen og kunsten.

Disse evnene og denne dyktigheten er særlig viktig når man står overfor de utfordringene som finnes i samfunnet i det 21. århundre. På grunn av samfunnsmessige endringer som påvirker familiestrukturer, mister barna ofte foreldrenes oppmerksomhet. Dernest, på grunn av mangel på kommunikasjon og på det å styrke det indre forholdet i familiens liv, opplever barn ofte en rekke følelsesmessige og sosiale problemer. Dessuten blir overføring av kulturtradisjoner og kunstnerisk utøvelse innenfor familiesfæren mer og mer vanskelig, især i urbane strøk.

Det er i dag et økende skille mellom kognitiv og følelsesmessig bearbeiding. Det er fordi det er mer fokus på utvikling av kognitive ferdigheter i læringsmiljøet og at man legger mindre vekt på de følelsesmessige prosessene. Ifølge professor Antonio Damasio er denne vektleggingen på utvikling av kognitive ferdigheter, som er til skade for den emosjonelle sfære, en medvirkende faktor til den dårligere moralske adferd man ser i det moderne samfunn. Følelsesmessig bearbeiding er en integrert del av beslutningsprosessene og virker som en vektor for de handlinger, tanker og ideer som etablerer refleksjon og vurderingsevne. Uten følelsesmessig involvering vil enhver handling, tanke eller beslutning være basert utelukkende på rasjonelle begreper. Sunn moralsk adferd, som er det som utgjør det faste grunnlaget i samfunnsborgeren, krever følelsesmessig deltagelse. Professor Damasio antyder at kunstfaglig opplæring kan frambringe en bedre balanse mellom kognitiv og

følelsesmessig utvikling ved at den stimulerer følelsesmessig utvikling og dermed bidra til støtte av en fredskultur.

Samfunnene i det 21. århundre krever i økende grad arbeidstakere som er kreative, fleksible, tilpassningsdyktige og innovative og utdanningssystemene må utvikle seg i takt med disse skiftende betingelsene. Kunstfaglig opplæring utstyres elever med slike ferdigheter og setter dem i stand til å uttrykke seg, til kritisk å evaluere verden rundt seg, og til aktivt å engasjere seg i de ulike aspektene som menneskelig eksistens består av.

Kunsthøgskoleopplæring er også et middel til å la de ulike land få utvikle de nødvendige menneskelige ressurser for å kunne utnytte sin verdifulle kulturelle kapital. Det å trekke på disse ressursene og denne kapitalen er vesentlig hvis landene ønsker å utvikle sterke og bærekraftige kulturelle (kreative) næringsliv og virksomheter. Denne typen næringsliv har muligheten til å spille en nøkkelrolle for sosioøkonomisk utvikling i mange utviklingsland.

Dessuten fungerer kulturindustrien (f.eks. forlag, musikk, film og tv, og andre medier) og kulturinstitusjoner (som museer, konsertsteder, kultursentre, kunstgallerier og teatre) som inngangsport til kultur og kunst. Programmer i kunstfaglig opplæring kan få mennesker til å oppdage bredden i de kulturuttrykkene kulturindustrien og institusjonene har å by på og til å respondere kritisk på dem. Kulturindustrien kan i sin tur igjen fungere som en ressurs for pedagoger som vil inkorporere kunst i utdanningen.

3. Forbedre kvaliteten på opplæringen

Ifølge rapporten *Education for All (EFA) Global Monitoring Report* fra 2006, publisert av UNESCO, er det slik at mens antall barn som har tilgang på utdanning vokser, er fortsatt kvaliteten på opplæringen lav i de fleste land i verden. Det å sørge for utdanning for alle er viktig, men det er like avgjørende at elevene får opplæring av god kvalitet.

”Kvalitetsopplæring” er elevsentrert og kan defineres av tre prinsipper:

- Opplæring som er relevant for eleven, men som også fremmer universelle verdier.
- Opplæring som er rettferdig i betydningen tilgang til og resultater av utdanning og som garanterer sosial inkludering heller enn ekskludering.
- Opplæring som avspeiler individuelle rettigheter og bidrar til å oppfylle dem.

Opplæring av god kvalitet kan derfor generelt forstås som en opplæring som forsyner alle unge mennesker og andre elever med evner og dyktighet som er stedlig relevante slik at de kan lykkes på en velfungerende måte i samfunnet der de bor. Dessuten at den er tilpasset og egnet for elevens liv, ambisjoner og interesser, og for familien og samfunnet deres; og at den er en utdanning som er inkluderende og basert på rettigheter.

I henhold til *Dakar Framework for Action* er det mange faktorer og forutsetninger som må oppfylles for utdanning av god kvalitet. Læring i og læring gjennom kunsten (kunstutdanning og kunst i opplæringen) kan forsterke minst fire av disse faktorene:

aktiv læring; et stredrelevant pensum som fanger opp elevenes interesse og entusiasme; respekt for og deltagelse med lokalsamfunnet og den lokale kulturen; samt motiverte lærere som har fått opplæring.

4. Støtte uttrykk for kulturelt mangfold

Kunsten er både en manifestasjon av kultur og den er et kommunikasjonsmiddel for kulturell kunnskap. Hver enkelt kultur har sine unike kunstneriske uttrykk og kulturelle praksis. Mangfoldet av kulturer og deres kreative, kunstneriske resultater representerer både samtidsformer og tradisjonelle former for menneskelig kreativitet som på en unik måte bidrar til nobelhet, arv, skjønnhet og integritet i menneskelig sivilisasjon.

Bevissthet og kunnskap om kulturutøvelse og kunstformer styrker personlig og kollektiv identitet og verdier og bidrar til vern for og støtte av kulturelt mangfold. Kunstfaglig opplæring både nærer og fostrer kulturell bevissthet og er en aktiv støtte for kulturell utøvelse, og det er med slike midler at kunnskap og verdsettelse av kunst og kultur overføres fra en generasjon til den neste.

I mange land mister man både de håndgripelige og de abstrakte aspekter ved kultur fordi de ikke verdsettes i utdanningssystemene eller ved at de ikke blir overført til kommende generasjoner. Det er derfor et klart behov for at utdanningssystemene må inneholde og overføre kulturell kunnskap og kulturelle uttrykk. Dette kan man oppnå ved hjelp av kunstfaglig opplæring og utdanning.

Flere av hovedlinjene i handlingsplanen for implementering av UNESCOs universelle erklæring om kulturelt mangfold, som medlemslandene ble enige om i 2001, understreker nødvendigheten av dette, blant annet:

Handlingsplan 6:

Oppmuntre til språkmessig mangfold – mens man samtidig respekterer morsmålet – overalt der det er mulig, inspirere til og fostre læring av mange språk fra tidligst mulig alder ved alle utdanningsnivåer.

Handlingsplan 7:

Gjennom utdanning støtte en bevissthet om den positive verdien i kulturelt mangfold og med dette formålet forbedre både utforming av pensum og selve lærerutdanningen.

Handlingsplan 8:

Inkorporere tradisjonell pedagogikk i utdanningsprosessen for å bevare og fullt ut benytte egnede metoder for kommunikasjon og overføring av kulturelt formålstjenlig kunnskap.

Begreper relatert til kunsthøgskoleopplæring

1. Kunstområder

Folk i alle slags kulturer har alltid, og vil alltid, søke svar på de spørsmål som har med deres eksistens å gjøre. Alle kulturer utvikler måter for kommunikasjon og deling av den innsikt man har skaffet seg gjennom sin søken etter forståelse. Grunnelementer i kommunikasjon er ord, bevegelser, berøring, lyder, rytme og bilder. I mange kulturer kaller man dette "kunst"; de uttrykk som man bruker for å kommunisere innsikt med og som åpner opp rom i menneskers sinn for refleksjon. Gjennom historien har man satt ulike merkelapper på ulike typer kunstuttrykk. Det er viktig å erkjenne det faktum at selv om begreper som "dans", "musikk", "drama" og "poesi" brukes over hele verden, varierer den dypere betydningen av slike ord i ulike kulturer.

Av den grunn må man se på en liste over kunstområder bare som en praktisk organisering som hele tiden er i forandring og som ikke er ekskluderende. Vi skal ikke forsøke å lage en komplett liste her, men en foreløpig liste kan inneholde utøvende kunst (dans, drama, musikk etc.), litteratur og poesi, håndverk, design, digital kunst, historiefortelling, kulturarv, billedkunst og film, media og foto.

Kunsten bør introduseres gradvis til elevene gjennom kunsthøgskoleopplæring og erfaring og man bør opprettholde verdien ikke bare av resultatet av prosessen, men også av prosessen i seg selv. Dessuten, siden mange kunstformer ikke kan begrenses til én disiplin, må man legge større vekt på kunstens tverrfaglige aspekter og fellestrekkene ved dem.

2. Tilnæringsmåter til kunsthøgskoleopplæring

Fantasi, kreativitet og nyskaping er noe som finnes hos alle mennesker og dette er noe som kan næres og brukes. Det er en sterk forbindelse mellom disse tre kjerneprosessene. Som Sir Ken Robinson bemerker, er *fantasi* den karakteristiske egenskapen ved menneskelig intelligens, *kreativitet* er anvendelsen av fantasien, og *nyskaping* fullfører denne prosessen ved bruk av kritisk vurdering i anvendelsen av en tanke eller idé.

Enhver tilnæringsmåte til kunsthøgskoleopplæring må ha kulturen eleven kommer fra som utgangspunkt. Å etablere en selvtillit som er rotfestet i en dyp verdsettelse av ens egen kultur, er det beste utgangspunktet for utforskning av andres kultur, med påfølgende respekt og verdsettelse av den. Sentralt i dette står erkjennelsen av at all kultur er i uavbrutt utvikling, og erkjennelsen av kulturens verdi både i historisk og samtidig kontekst.

Utdanningsmessig innhold og struktur burde ikke bare reflektere de karakteristiske egenskapene ved hver enkelt kunstform, men også sørge for kunstneriske måter for kommunikasjon og gjensidig påvirkning i ulike kulturelle, sosiale og historiske sammenhenger.

Her er det to hovedaspekter ved kunsthøgskoleopplæring (som kan implementeres samtidig og som ikke trenger å være atskilt). Man kan (1) undervise i kunst som

individuelle fag, gjennom undervisning av ulike disipliner innenfor kunstfagene, og gjennom det utvikle studentenes kunstneriske ferdigheter, følsomhet og verdsettelse av kunst, og (2) man kan se på kunst som en metode i undervisning og læring der kunstneriske og kulturelle aspekter inkluderes i alle fag i pensum.

Tilnæringsmåten *The Arts in Education (AiE)*, benytter kunst (og utøvelse og kulturtradisjoner relatert til disse kunstformene) som et middel for undervisning i generelle pensumfag og som en metode for å gi dypere forståelse i disse fagene: Man kan for eksempel benytte farger, former og objekter som er utledet fra billedkunst og arkitektur ved undervisningen i fag som fysikk, biologi og geometri; eller ved å introdusere drama eller musikk som metode i språkundervisningen. Ved å trekke på teorien om ”mange intelligenser (*multiple intelligences, flerintelligensteorien, f.a.*)” har AiE-tilnærmingen som mål å utvide fordelene ved kunstfaglig opplæring til å gjelde alle elever og alle fag. Denne tilnæringsmåten har også som mål å kontekstualisere teori gjennom praktisk bruk av kunstfaglige disipliner. For at den skal være effektiv krever denne tilnærmingen endringer i undervisningsmetoder og i den opplæring lærerne får.

3. Omfang av kunstfaglig opplæring

Kunstfaglig opplæring er strukturert gjennom tre komplementære pedagogiske linjer:

- Studier av kunstneriske arbeider.
- Direkte kontakt med kunstneriske arbeider (slik som konserter, utstillinger, bøker og filmer).
- Deltagelse i kunstfaglig praksis.

Dette er altså tre aspekter ved kunstfaglig opplæring: (1) eleven får kunnskap gjennom å medvirke i en kunstnerisk virksomhet eller framføring, med kunstneren eller med sin lærer, (2) eleven får kunnskap gjennom egen kunstnerisk praksis; og (3) eleven får kunnskap gjennom forskning og studium (av en kunstform, og av forholdet mellom kunst og historie).

Grunnleggende strategier for effektiv kunstfaglig opplæring

Kunstfaglig opplæring av god kvalitet krever velkvalifiserte spesiallærere i kunstfag så vel som allmennlærere. En slik opplæring forsterkes også av vellykkede partnerskap mellom lærerne og godt kvalifiserte kunstnere.

Innenfor dette rammeverket må man betrakte to hovedmål:

- Gi lærere, kunstnere og andre tilgang til det materiale og den utdanning de trenger for å utføre dette. Kreativ læring forutsetter kreativ undervisning
- Oppmuntre til kreative partnerskap på alle nivåer mellom departementer, skoler, og lærere og organisasjoner innen kunst, vitenskap og samfunn.

Vellykkede partnerskap er avhengig av gjensidig forståelse av de mål deltagerne arbeider mot, og av gjensidig respekt for hverandres kompetanse. For å legge grunnlaget for framtidig samarbeid mellom pedagoger og kunstnere, må den kompetanse som både pedagoger og kunstnere går inn i sitt fag med inneholde innsikt i den andres spesialfelt – inkludert en gjensidig interesse for pedagogikk.

Programmer for lærer- og kunstnerutdanning må revideres for å gi lærere og kunstnere den kunnskap og erfaring de trenger for å dele ansvaret for å legge til rette for læring og til å kunne dra full nytte av resultatene av tverrfaglig samarbeid. Å støtte en slik type samarbeid innebærer særskilte ordninger som representerer nye utfordringer for de fleste samfunn.

Det er derfor to grunnleggende hovedstrategier for å oppnå effektiv kunstfaglig opplæring: relevant og effektiv utdanning av lærere og kunstnere, og utvikling av partnerskap mellom utdanningssystemer og kultursystemer og andre aktører.

1. Utdanning av lærere og kunstnere

Dette vedrører de svært ulike erfaringer og perspektiver allmennlærere, lærere i kunstfag og kunstnere ofte har, angående utdanningsmessige og kulturelle prosesser og praksiser. En mest mulig effektiv utdanning av alle disse aktørene i bredt definert kunstfaglig utdanning er derfor vesentlig.

Utdanning av lærere i allmennfag

Ideelt sett burde lærere og skoleledelse ha innsikt i og sans for kunstens verdier og kvaliteter og kunne verdsette kunst. Man må også sørge for at lærerne får de ferdighetene som er nødvendig for samarbeid med kunstnere i en utdanningsmessig ramme. Da vil de kunne nå sitt personlige potensial i tillegg til at de kan utnytte kunsten i undervisningen. Slik kan de også få kunnskap om hvordan man lager eller framfører kunst, hvordan man kan analysere, tolke og evaluere kunstverk, samt at de lærer å verdsette kunstverk fra andre tidsepoker og kulturer.

Når man ser at kunsten kan bistå læringen i områder som tradisjonelt blir ansett som generelt pensum, bør især lærere i grunnskolen ta i bruk tilnærmingen 'kunst i opplæringen'. For eksempel kan man bruke sanger for å lære utenat nøkkelord i språk,

definisjoner i naturvitenskap og sosiale studier, eller matematiske formler og begreper. Integrering av kunsten inn i læringen av andre fag kan især på grunnskolenivå være en måte å unngå en overbelastning i pensum som noen skoler kanskje opplever. En slik integrasjon blir likevel gjerne ineffektiv dersom det ikke parallelt med dette foregår spesifikk undervisning i kunstfag.

Utdanning for lærere i kunstfag

Undervisning i kunst må gå lenger enn bare det å kunne lære bort spesielle ferdigheter og kunnskaper. De kunstfaglige programmene burde i tillegg til kompetanse fra atelier eller verksted, omfatte en bredere forberedelse for lærerne. Lærere i kunstfag bør oppmuntres til å trekke på de ferdigheter kunstnere har, inkludert ferdigheter fra andre fagområder, mens de også utvikler kompetanse i å samarbeide med kunstnere og med lærere innen andre fag i en utdanningsmessig setting.

Fullt koordinerte kunstfaglige utdanningsprogrammer bør anspore til utvikling av kunnskap og ferdigheter i:

- En eller flere kunstfaglige disipliner
- Tverrfaglige kunstuttrykk
- Metodikk for undervisning i kunstfag
- Metodikk for tverrfaglig undervisning i og gjennom kunsten
- Utforming av pensum
- En vurdering og evaluering som er egnet for kunstfaglig utdanning
- Formell (skolebasert) kunstfaglig utdanning
- Uformell (samfunnsbasert) kunstfaglig opplæring

Gode skoler alene vil likevel aldri være tilstrekkelig. Som drøftet nedenfor kan kunstfaglig opplæring ofte forbedres av partnerskap med et bredt utvalg av enkeltpersoner og organisasjoner i samfunnet. Aktiviteter som besøk ved kunstmuseer og gallerier og deltagelse ved forestillinger, programmer som *Artists in School* (kunstnere på skolen), og miljøbasert opplæring gjennom kunstfag er verdifulle utdanningsmessige muligheter for lærere og studenter i alle slags læringsammenhenger.

Det er også behov for å fokusere på bruk av ny teknologi i kunstnerisk skapende virksomhet, elektronisk musikk og nye media, så vel som nettbasert læring for å forberede lærere for kunstfaglig opplæring. Bruk av ny teknologi har utvidet den kunstfaglige utdanningens rolle og gir lærere i kunstfag nye roller i det 21. århundre. Denne type teknologi kan være en vesentlig plattform for samarbeid mellom lærere i kunstfag og mellom dem og kunstnere, forskere, pedagoger og andre lærerkrefter.

Databasert eller elektronisk kunst er for eksempel blitt akseptert både som kunstform, som en legitim form for kunstproduksjon og som metode innenfor undervisning i kunst. På tross av dette foregår det lite undervisning i elektronisk kunst i skolen. Dette skyldes at selv om lærere innen tradisjonelle kunstfag (de skjønne kunster) i utgangspunktet er svært motivert for å undervise i elektronisk kunst, mangler de ofte erfaring, pedagogisk opplæring og ressurser.

I ungdomsskolen kan faglærere gjerne lage oppgaver som krever samarbeid med andre fag. Forretningsvirksomhet og teknologi kan for eksempel inngå i de kommersielle sidene ved kunst, eller man kan gi studentene prosjekter som knytter

kunsten til sosiale eller historiske studier. Denne tilnæringsmåten forutsetter forståelse for verdien av kunstfaglig opplæring hos de lærerne som underviser i andre fagområder.

Endelig er det viktig, enten på lokalt eller også på nasjonalt nivå, å etablere retningslinjer og standarder for utdanningen av kunstfaglærere. Det er utviklet ulike sett av standarder som kan benyttes som referanseramme for det enkelte lands innsats i planlegging, implementering og evaluering av kunstfaglige utdanningsprogrammer.

Utdanning for kunstnere

Både kunstnere i alle disipliner og fagpersoner innen kultur burde også få mulighet til å forbedre sine pedagogiske evner og utvikle de ferdigheter som trengs for samarbeid med pedagoger i skoler og læringsentre og for mer direkte å kunne kommunisere og samhandle effektivt med elevene sine. Felles aktiviteter og prosjekter mellom kunstnere og lærere under utdanning kan også være med på å sikre framtidig samarbeid.

Utvikling av partnerskap mellom kultur- og utdanningsinstitusjoner blir i likhet med forbedring og utvikling av kunstfaglig opplæring lammet av mangel på økonomiske ressurser og, særskilt utenfor byene, mangel på kulturressurser som bibliotek, teatre og museer.

2. Partnerskap

Selv om kreativitet rangeres svært høyt i mange policydokumenter, mangler det en grunnleggende erkjennelse av at opplæring av god kvalitet er det viktigste for utvikling av kreativitet. Implementering av kunstfaglige utdanningsprogrammer er verken dyrt eller vanskelig hvis filosofien bak hviler på ideen om partnerskap.

Derfor er det behov for et felles ansvar for kunstfaglig opplæring i de instanser som er ansvarlig for kultur og opplæring, og mellom de ulike partene som ivaretar implementering og evaluering av kunstfaglige utdanningsprogrammer. Alle involverte enheter må ha klart for seg sitt bidrag til prosessen. Skaping av synergi mellom kunst og utdanning i støtte av kreativ læring oppnås best gjennom følgende typer av partnerskap.

Departementsnivå eller kommunestvrenivå

Partnerskap kan gjerne utvikles mellom ulike enheter i kultur- og utdanningsdepartementene mht. utforming av felles politikk og budsjetter for prosjekter som foregår både i og utenfor skoletiden. Kunsten og utdanningen kan også forenes på policynivå mellom departementene og kommunene (det er som oftest de som har ansvar for både skolene og kulturinstitusjonene) for å forbinde utdanningssystemet og kulturverdenen gjennom implementering av samarbeidsprosjekter mellom kulturinstitusjoner og skoler. Denne type partnerskap søker å plassere kunst og kultur i sentrum for utdanningen snarere enn i ytterkanten av pensum.

Skolenivå

Over hele verden finner man en eller annen type kulturarena, i større og mindre byer og tettsteder. I dagens miljø erkjenner man at læringsprosessen ikke lenger begrenses utelukkende til skolene. Nye muligheter i pedagogikk har ført til utvikling av partnerskap mellom skoler og kulturinstitusjoner. I noen land finnes det et mangeårig samarbeid mellom disse institusjonene. Omfang og effektivitet for disse partnerskapenes varierer derimot sterkt.

For å sikre at samarbeidet blir vellykket, er støtte og ekte forpliktende engasjement fra både kulturinstitusjoner og skoler avgjørende. Nære partnerskap har frambrakt innovative programmer hovedsakelig i form av besøk til kulturinstitusjoner. Slike besøk gir studentene mye verdifull informasjon, møter med kunstnere og muligheter til å se og absorberes av kunstneriske prosesser og de sørger også for umåtelige muligheter for integrerte læringspraksiser. I grunnskolen – der barna på en markant måte responderer på visuell læring – kan aktivt samarbeid mellom ulike institusjoner gi muligheter for berikede læringsmetoder.

Lærernivå

Effektive partnerskap er også fruktbare for lærere. Ved å innby kunstnere, med den erfaring og ekspertise de har på bevegelse, ord, lyder, rytme og bilder, til å utvikle et prosjekt basert på partnerskap, i programmer både i skolen og som pensumtillegg, kan lærerne dra fordel av nye erfaringer som kan berike deres undervisningsmetoder. Skoleinterne prosjekter kan involvere samarbeid mellom kunstner, lærer, og skolen, og utformes slik at de passer for deltagernes alder, undervisningsmetode og varigheten av denne aktiviteten i timen.

I noen tilfeller kan kulturinstitusjoner sørge for utfyllende nettbaserte undervisningsressurser for lærere, kunstpedagoger, familie og elever.

Det er mange utfordringer i møte med utvikling av slike partnerskap. Budsjettene for alt som er relatert til kunstfaglig utdanning, hvis de i det hele tatt finnes, kan være sentralisert i et departement med liten mulighet eller vilje til å dele dem med andre. Offentlig byråkrati, på alle nivåer, er noen ganger smale i sine perspektiver med lite motivasjon for samarbeid. Og det er naturligvis også forskjeller i individuelle og strukturelle ”kulturer” mellom områdene som gjelder henholdsvis utdanning og kultur.

Forskning på kunstfaglig opplæring og kunnskapsdeling

Bygging av kreativ kompetanse og kulturell bevissthet for det 21. århundre gjennom kunstfaglig opplæring krever informert beslutningstaking. For å få beslutningstakere til å akseptere og støtte implementering av kunstfaglig utdanning og kunst i opplæringen, er det nødvendig å framskaffe bevis for at den er effektiv.

Man kan si at kreativitet slik den uttrykkes gjennom kulturen er verdens mest rettferdig fordelte ressurs. Imidlertid indikerer forskningen at enkelte utdanningssystemer kan kvele kreativitet mens andre aktivt støtter den. Oppfatningen er at kunstfaglig opplæring er et av de beste midlene for å styrke og nære kreativitet (når metodene for undervisning og læring støtter den). Men mekanismene for dette er ikke godt dokumentert og argumentet blir derfor ikke godt mottatt av de som utformer politikken. Det er derfor behov for mer forskning i dette feltet.

Mens det har vært noe forskning på kunstfaglig opplæring som utdanningsfelt, og selv om det finnes bevis for fordelene ved å integrere kunstfag i opplæringen, er de bevis som finnes i mange land spredte, anekdotiske og vanskelige å få tilgang til.

Mens det er mange eksempler på vellykket utforming og implementering av kunstfaglige utdanningsprogrammer, kan de ofte mislykkes i å overbringe sine teoretiske forutsetninger eller mislykkes i å dokumentere sine resultater. Det finnes derfor få studier av beste praksis som kan benyttes til å støtte prosesser til kamp for dem. Denne mangelen på tilgjengelig informasjonsmengde må anses som et stort tilbakeslag for forbedring av praksis, innflytelse på utforming av politikk, og integrering av kunsten (kunstfagene) i utdanningssystemene.

Som drøftet ovenfor omfatter læringsaktivitetenes særtrekk i kunstfaglig opplæring skaping av kunst så vel som refleksjon på anerkjennelse, observasjon, tolkning, kritikk og filosofering om kreativ kunst. Disse kjennetegnene ved undervisningens og læringens vesen i kunstfaglig opplæring, har viktige implikasjoner for forskningsmetoder angående kunst. Forskere på kunstfaglig utdanning må betrakte, tenke og observere ut fra både et kunstnerisk og et pedagogisk perspektiv.

Slik forskning kan finne sted på globalt, nasjonalt og institusjonelt nivå, eller være basert på fagområde og bør fokusere på områder som:

- Beskrivelse av beskaffenhet og omfang av dagens kunstfaglige utdanningsprogrammer
- Sammenheng mellom kunstfaglig opplæring og kreativitet
- Sammenheng mellom kunstfaglig opplæring og sosialt engasjement
- Evalueringer av kunstfaglige utdanningsprogrammer og metoder, særlig angående den økede verdi de gir med hensyn til sosiale og individuelle resultater
- Mangfold i metoder innenfor kunstfaglig opplæring
- Den kunstfaglige opplærings effektivitet
- Særtrekk ved og innflytelse av partnerskap mellom utdanning og kultur ved implementering av kunstfaglig opplæring
- Utvikling og bruk av utdanningsstandarder for lærere
- Vurdering av elevenes læring innenfor kunstfaglig opplæring (ved å evaluere beste praksis i vurderingsteknikker)
- Innflytelse fra kulturindustrien (slik som tv og film) på barn og andre elever

med hensyn til deres opplæring i kunstfag, og metoder for å sikre at kulturindustrien sørger for en ansvarlig kunstfaglig samfunnsopplæring .

Implementering av forskning på kunstfaglig opplæring bør innebære følgende skritt:

- Skape en agenda og søke finansiering for kunstfaglig forskning
- Organisere seminarer for forskning på kunstfaglig opplæring for å støtte forskningsarbeidet
- Avholde undersøkelser av forskningsinteresse blant kunstfaglige lærere
- Fremme tverrfaglig samarbeid på forskningsmetoder for kunstfaglig opplæring.

Til slutt; forskning i kunstfaglig opplæring kan gjøres av universiteter og andre institusjoner i samarbeid med en utvekslingssentral (eller et "observatorium") som samler inn, analyserer, ompakker og sprer ut igjen informasjon og kunnskap om kunstfaglig opplæring. Utvekslingssentraler er en pålitelig kilde for data for støtte- og lobbyvirksomhet. En utvekslingssentral kan samle inn informasjon for et særskilt interesseområde (f.eks. utdanning for utøvende kunst) eller for et geografisk område (f.eks. kunstfaglig utdanning i India).

Konklusjoner

Det å bygge kreativ kompetanse og kulturell bevissthet for det 21. århundre er både en vanskelig og en kritisk oppgave, men en oppgave som man ikke kan gå utenom. Alle krefter i samfunnet må engasjeres i sitt forsøk på å sikre at nye generasjoner i dette århundret skaffer seg den kunnskap og de ferdigheter og kanskje enda viktigere, de verdier og den holdning og innstilling, de etiske prinsipper og moralske retninger for å bli ansvarlige samfunnsmedlemmer i verden og garantister for en bærekraftig framtid.

Universell utdanning av god kvalitet er essensielt. Denne utdanningen kan imidlertid bare bli av god kvalitet dersom den gjennom kunstfaglig opplæring fremmer den innsikt og de perspektiver, den kreativitet og det initiativ og den kritiske refleksjon og de faglige egenskaper som er så nødvendige for livet i dette århundret.

Det er å håpe at veikartet vil bli brukt som en mal, et sett samlede retningslinjer for introduisering eller fremme av kunstfaglig opplæring; til å tilpasses – endres og utvides der det er nødvendig – til å møte de særskilte sammenhengene land og samfunn rundt omkring i verden står i.

VEDLEGG: Utdrag fra casestudier

1. Utdanning av lærere og kunstnere

2. Partnerskap

Departement- og kommunenivå

Den kulturelle skolesekken, Norge

For omlag fem år siden satte den norske regjeringen i gang et opplegg kalt ”den kulturelle skolesekken”. Målet for dette undervisningsopplegget er at alle elever fra første til tiende klasse regelmessig og som en integrert del av pensum på skolen får erfaringer med kunstnere og kunstneriske uttrykk av høy kvalitet.

Gjennom en landsomfattende struktur grunnlagt på samarbeid mellom skole og kulturmyndigheter på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå er det etablert partnerskap mellom kunstfaglige organisasjoner og institusjoner og skolesystemet. Alle skoler i landet har besøk av utøvende kunstnere og besøk til museer og andre kulturarenaer i sitt årlige program. Undervisningsopplegget inneholder også workshops i kunst og forestillinger der elevene, av og til også skolens personale, arbeider sammen med profesjonelle kunstnere.

Det generelle inntrykket er at opplegget blir vel mottatt av skolene. Det er likevel åpenbare utfordringer med det å utvikle en kompetanse blant kunstnere og lærere, som kan forbedre utdanningseffekten i undervisningsopplegget og etablere en basis for gjensidig forståelse for oppleggets muligheter hos alle som deltar.

Skolenivå

Pilotprosjekt for partnerskap på skolenivå i den koreanske republikk (2004 – 2006)

Dette tiltaket har som mål å bygge en modell for samarbeid og institusjonalisere det nettverk i samfunnet som skal til for å etablere et grunnlag for en langsiktig kunstfaglig utdanningsplan i skolene. Innenfor denne rammen støttet *Korea Culture and Arts Education Service (KACES)* 64 nasjonale prosjekter i 2005, med ulike typer partnerskap: Med lokale kunstnergrupper, utøvere, og kunstfaglige organisasjoner, ved bruk av kunstsentre, museer, gallerier osv. som klasserom for kunstfaglig utdanning.

Dette pilotprosjektet har blitt til i samarbeid med et annet tiltak, ”*Artist-in-School*”, som er utformet for å få kunstnere til å delta i utdanningen ved å gi dem grunnleggende lærerutdanning. Prosjektet har avhjulpet behovet for kunstfaglig utdanning i skolen ved å sikre profesjonelle instruktører i områder som drama, dans, film og media. Resultatet er at man har kunnet sende ut omlag 1 500 kunstnere som har fungert som lærere til 3 000 skoler.

Assistanse fra museer i implementering av læring gjennom kunstfaglig pedagogikk, et program foreslått av Guggenheim-museet (USA, Spania 2006)

Utdanningsprogrammet *Learning through Art* er utformet som en backupløsning for fag i skolepensum ved å ta kunstnere inn i offentlige skoler for at de kan arbeide nært sammen med lærere og elever. I ”Læring gjennom kunstfag” blir elevene oppmuntret til læring på mange måter, ved å snakke, utforske, opptre og skape. I og med at barn generelt sett er mottagelige for læring gjennom kunstneriske aktiviteter, er denne type workshops genuint effektive i å forsterke områder i pensum og i utvikling av ferdigheter i lesing, skriving og språk. Ved å delta i den kreative prosessen får barna ferdigheter i planlegging og ledelse av prosjekter, å arbeide i team og evnen til kritisk tenkning. ”Læring gjennom kunstfag” er en måte å nå de barna som ellers opplever problemer med å følge tradisjonelle undervisningsmetoder og, enda viktigere, de bidrar generelt til å øke barnas selvfølelse og personlige vekst.

Hvert program er unikt og individuelt tilpasset og tar i betraktning de interesser, svakheter og evner hver klasse har, og kan dekke hvilket som helst område eller tema innenfor pensum, fra naturvitenskap til matematikk. Når lærerne har identifisert et fag i pensum som trenger ekstra støtte og har definert målene som skal settes og de ferdigheter og innstilling de ønsker å oppmuntre og stimulere, lager kunstneren og museumspedagogen en serie workshops oppdelt i læringsenheter. Workshopene som varer en og en halv time og som dekker alt fra foto, maling og skulptur til video, digital kunst og musikk, holdes på skolen en gang per uke i tjue uker.

Sammen med lærerne har kunstnerne som arbeider med programmet en kritisk rolle i å stimulere arbeidet barna utfører og i å oppmuntre dem til å bruke denne type konseptuell tenkning til kunstnerisk kreativitet på fagene i skolens pensum.

Lærernivå

Windmill Performing Arts, (Windmill utøvende kunst), Australia

Windmill Performing Arts er et tiltak fokusert på utvikling av samarbeid mellom kunstnere, lærere, firmaer og institusjoner i bestilling av nye verk, oppsett av partnerskap, sampresentasjoner, turnevirksomhet og forskning. Siden starten i 2002 har selskapet produsert forestillinger for barn i teater, opera, musikk, dans, ballett og dukketeater på nasjonalt og internasjonalt nivå.

Kognitiv og holistisk utvikling av barna er grunnlaget for disse aktivitetene. I denne retningen har de satt i gang strategiske program for partnerskap med universitetsinstitusjoner og utdanningssektoren, med faglig opplæring av både pedagoger og kunstnere, kunstbaserte arbeidsgrupper for familier og forskning på kunstfaglig opplæring.

Et av prosjektene deres, i partnerskap med et universitet, er ”Children’s voices”, et longitudinalt forskningsprosjekt som undersøker og dokumenterer forestillingers effekt og betydning på barnas læring. Informasjon fra denne forskningen brukes ved utforming av framtidige forestillinger ved Windmill og til formell dokumentasjon og vurdering av kunstfaglig utdanning i australsk sammenheng.

The Oak of Finland, prosjekt for kulturarv i Finland

I Finland er det vanlig at lærere innbyr kunstnere til å delta i læringsmiljøet eller at de organiserer besøk til kulturinstitusjoner eller begivenheter. Det som ikke er så vanlig er at lærerne samarbeider med nettbaserte programmer. Et vellykket eksempel som kan nevnes innenfor denne rammen er ”the Oak of Finland Plus”. Dette er et samarbeidstiltak fra *National Board of Antiquities*, *National Board of Education* og *Ministry of the Environment* for utvikling av opplæring om kulturarv gjennom partnerskap. I Finland ser man på opplæring innen kulturarv som et nytt kjernepensum. Prosjektet har som mål å undervise i ‘kulturelle lese- og skriveferdigheter’, forstå globale kulturer og utvikle metoder for opplæring innen kulturarv ved hjelp av lærere, museer, regionale kultursentre, *National Board of Education* og *the National Board of Antiquities*. Skoler og museer ble innledningsvis spurt om å bli med på prosjektet via Internett og satte deretter prosjektet i gang ved hjelp av et eget nettsted, journaler og CD-ROM-er. Totalt deltok 400 skoler, 500 lærere, 65 museer og 15 organisasjoner i 70 kommuner i prosjektet.

Young Digital Creators (YDC)

Et annet nettbasert tiltak innen partnerskap er *UNESCOs DigiArts* prosjekt ”*Young Digital Creators*” (YDC) fra 2004. YDC er et web-basert internasjonalt program laget for unge mennesker for at de, gjennom en samarbeidspreget prosess og ved bruk av digitale kreative verktøy, gradvis kan forme en dypere forståelse for andres kulturelle verdier og de perspektiver man kan dele angående globale problemstillinger i vår tid. Programmet har som mål å forsterke nyskapende bruk av kunst og kreativitet som et uttrykksmessig og kommunikativt verktøy, fremme kulturell kommunikasjon på internasjonalt nivå, la unge mennesker gjøre seg kjent med visuelle lese- og skriveferdigheter og visuell kommunikasjon og mobilisere grupper av unge mennesker med kreativ nettbasert læring. Gjennomsnittlig 15 skoler eller ungdomssentre innbys via Internett til å delta ved hver programsesjon. En internasjonal online moderator, utpekt av UNESCO, sørger for den nødvendige pedagogiske assistanse i forbindelse med studentenes implementering av det nettbaserte programmet. Sammen med dette finnes det et lærersett med de ulike faser av programmet og som leder læreren gjennom innføringen av det. Det er utviklet fire YDC-programmer rundt problemstillinger som vann, fred, livet i byene og HIV/AIDS. Totalt har mer enn 120 skoler og ungdomssentre fra ulike geokulturelle bakgrunn deltatt i de treningssesjonene som har foregått i 2005 og 2006.